

Наукові перспективи
Видавнича група

ЖУРНАЛ
Національні інтереси

України

*Творимо переможне
майбутнє України разом*

4(4)
2024

Військова академія (м. Одеса)

Видавнича група «Наукові перспективи»

*Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного
управління*

«Національні інтереси України»

№ 4(4) 2024

2024

**“Національні інтереси України”: науково-практичний журнал. 2024.
№ 4(4) 2024. С. 689.**

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України #1415 від 02.10.2024 журнал включений до Переліку наукових фахових видань України, категорія “Б”, спеціальності: 081 Право; 281 Публічне управління та адміністрування; 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності); 051 Економіка; 052 Політологія

*Рекомендовано до друку засіданням вченої ради Військової академії
(м. Одеса)*

Протокол #4 від 28 жовтня 2024 року

Програмні цілі науково-практичного журналу “Національні інтереси України” (далі – журнал): публікація оригінальних наукових статей із найактуальніших питань національної безпеки, публічного управління та адміністрування, права, економіки і політології України, зарубіжних країн для розвитку, удосконалення української національної науки та освіти; організація наукових дискусій

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible та до міжнародної пошукової системи Google Scholar

Рік заснування: 2024.

Журнал виходить раз на місяць

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії:

Кириленко Володимир Анатолійович - доктор військових наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, Начальник управління організації військової освіти Центрального управління військової освіти і науки Генерального штабу ЗСУ, полковник (Київ, Україна)

Почесний редактор:

Романенко Євген Олександрович - доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, полковник Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України, Президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління», полковник (Київ, Україна)

Головний редактор:

Мисик Анатолій Борисович - доктор військових наук зі спеціальності охорона державного кордону, професор, професор кафедри національної безпеки та управління факультету підготовки керівних кадрів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)

Члени редакції журналу Розділу «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону»:

1. Беньковська Наталя Борисівна - кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки Інституту Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» (Одеса, Україна)
2. Братко Артем Володимирович – доктор військових наук зі спеціальності «Охорона державного кордону», доцент, професор кафедри прикордонної служби факультету безпеки державного кордону Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
3. Булгаков Руслан Валерійович - кандидат технічних наук, доцент, начальник кафедри забезпечення військ (сил) Військової академії (Одеса, Україна)
4. Головань В'ячеслав Григорович - кандидат технічних наук в галузі 25 – Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону, спеціальності 255 – «Озброєння та військова техніка», професор, професор кафедри ракетно-артилерійського озброєння факультету підготовки спеціалістів ракетно-артилерійського озброєння Військової академії (Одеса, Україна)

ЗМІСТ

РОЗДІЛ «Воєнні науки, національна безпека,
безпека державного кордону»

Вдовенко Н.М., Шарило Ю.Є., Маргасова В.Г., Коробова Н.М. <i>БАЗОВІ ПІДХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ З ОРІЄНТАЦІЄЮ НА СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКЕ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА БЛАКИТНУ ЕКОНОМІКУ</i>	14
Гребенюк Д.О. <i>ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ</i>	22
Гулай В.В., Базилюк К.Ф. <i>ГЛОБАЛЬНИЙ ІНДЕКС МИРОЛЮБНОСТІ (GLOBAL PEACE INDEX) ЯК АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ДИНАМІКА РЕЙТИНГІВ УКРАЇНИ ЗА 2015-2024 РР.</i>	29
Єсіпова О.О., Ковтуненко А.В. <i>МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ З РАДІАЦІЙНОГО, ХІМІЧНОГО, БІОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ</i>	38
Задолінний В.А., Гулей Б.С. <i>ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЛОГІСТИКИ</i>	44
Косовський С.В., Булгаков Р.В. <i>ОПТИМІЗАЦІЯ НОРМ ХАРЧУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ: ВПРОВАДЖЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО СПІВВІДНОШЕННЯ БІЛКІВ, ЖИРІВ ТА ВУГЛЕВОДІВ</i>	50
Кузенко Ю.І., Левченко І.С., Фірсов А.В. <i>ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ТРАНСПОРТУВАННЯ ПАЛЬНО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ У ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ</i>	61
Марутян Р.Р. <i>«TRUTH DECAY» (ЗАНЕПАД ПРАВДИ) ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ: АНАЛІЗ СТАНУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ АМЕРИКАНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА</i>	75
Петрів Ю.П., Залож В.В. <i>МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ</i>	81
Романов Д.О. <i>ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВИ</i>	90
Троцький Р.С., Манжос О.О., Андрусенко С.І., Нечипоренко В.С. <i>РОЛЬ ЦИВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ПІД ЧАС ВІДСІЧІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ТА ЇХНЯ АДАПТАЦІЯ ДО ВОЄННИХ ПОТРЕБ</i>	101

Губіна О.Ю. <i>ТІНІЗАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ</i>	291
Ємцев В.І., Ємцева Г.Ф., Шпакович В.І. <i>ВІТЧИЗНЯНЕ ЯЄЧНЕ ПТАХІВНИЦТВО: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	299
Журба О.М., Парфьонова О.Д. <i>ДОСВІД ПОВОЄННОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕСПУБЛІКИ КОРЕЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ</i>	308
Захарченков О.С. <i>АНАЛІЗ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ В МИТНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ ТА ЇХ РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ КОНТРОЛЮ ЗА ТОВАРАМИ</i>	319
Захарчук В.С., Онушканич О.Я. <i>ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ПРИ НАЛАГОДЖЕННІ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ШОКОВИХ ЗБУРЕНЬ</i>	327
Каглинський О.Є. <i>ОГЛЯД ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ШІ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ</i>	334
Кузнєцов О.М. <i>КІБЕРБЕЗПЕКА В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ</i>	341
Лахтадир С.Л. <i>ВПЛИВ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗНИЖЕННЯ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ У ПРОМИСЛОВОСТІ</i>	347
Нам'ясенко В.М. <i>ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ СТИМУЛЮВАННЯ ПОВЕРНЕННЯ ВОЄННИХ БІЖЕНЦІВ</i>	355
Онофрійчук О.П., Коваль Л.А., Тимчук Б.П., Підгрушний В.А., Гордійчук О.Ю., Авдейчик О.М. <i>РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	361
Петровська О.М., Тарнавська У.М. <i>МЕНТОРСТВО ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	370
Рощенко О.М. <i>ОПТИМІЗАЦІЯ АЛГОРИТМІВ ЦИФРОВОЇ ОБРОБКИ СИГНАЛІВ В УМОВАХ ЗАВАД</i>	379
Самофалова М.О. <i>АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ</i>	385

УДК 338.4

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-4\(4\)-299-307](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-4(4)-299-307)

Ємцев Віктор Іванович доктор економічних наук, професор, Національний університет біоресурсів та природокористування, вул. Виставкова, 16, м. Київ, 03041, тел.: (050) 334-70-47, <https://orcid.org/0000-0001-5684-186X>

Ємцева Галина Федорівна ст. викладач, Національний університет харчових технологій, вул. Володимирська, 68, м. Київ, 01601, тел.: (093) 715-73-51, <https://orcid.org/0000-0001-9375-0254>

Шпакович Віктор Іванович аспірант, Національний університет харчових технологій, вул. Володимирська, 68, м. Київ, 01601, тел.: (063) 725-92-66, <https://orcid.org/0009-0007-4793-2808>

ВІТЧИЗНЯНЕ ЯЄЧНЕ ПТАХІВНИЦТВО: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. Останні чотири Доповіді про стан продовольчої безпеки та харчування у світі (СОФД) виявили тривожну тенденцію. З 2020 р збільшується частка голодуючих, яка у 2023 р досягла 9,15% від чисельності населення планети. Для порівняння, у 2019 р ця частка становила 8%, а в 2020 р – 8,5%. Тобто з голодом у 2023 р могло зіткнутися на 152 мільйони людей більше, ніж у 2019 р. Крім цього, понад 3,1 млрд людей в світі (понад 40% населення світу) не можуть дозволити собі здорове та збалансоване харчування [1].

Основою збалансованого харчування населення є, передусім, рівень споживання м'яса та риби, які містять незамінні амінокислоти, мають високий вміст біозасвоюваних мінеральних речовин, вітамінів, що майже повністю засвоюються організмом людини.

До цінних джерел тваринних білків потрібно також віднести яйце птиці, одним з основних фізико-хімічних параметрів якого є наявність в ньому тваринного білку, який легко засвоюється і тому, є необхідною складовою для організму людини. Саме яйця курячі є одним з важливих продуктів харчування, який є однією з базових складових «споживчого кошика» – набору харчових продуктів, який формується з використанням нормативів фізіологічної потреби організму людини у харчових продуктах виходячи з їх хімічного складу та енергетичної цінності і з урахуванням рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я.

У статті проведено дослідження сучасного стану вітчизняного ринку яєць та яйцепродуктів, стан попиту і пропозиції, ступінь насичення ринку, рівня його концентрації, цінової ситуації і розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Встановлено, що ринок є складною організаційною структурою, пропозицію на якому формують підприємства різних організаційно-правових форм.

Обґрунтовано особливості досліджуваного ринку, які обумовлені унікальністю продукції, її значенням у харчуванні населення, сезонними коливаннями, умовами і термінами реалізації, залежністю рівня попиту від рівня платоспроможності населення, інтеграційними процесами в сфері виробництва, переробки і реалізації продукції, станом зовнішньоекономічної діяльності.

Визначені найбільші вітчизняні компанії-виробники яєць та яйцепродуктів, які контролюють ситуацію та їх частку на ринку. Досліджено сучасний стан експортно-імпортних операцій. Визначені перспективи розвитку галузі яєчного птахівництва та можливі напрямки стабілізації цінової ситуації на вітчизняному ринку харчових яєць.

Ключові слова: куряче яйце, яєчні продукти, ринок харчових яєць, попит і пропозиція, проблеми ціноутворення, експорт, імпорт.

Yemtsev Viktor Ivanovych Doctor of Economics, Professor, National University of Bioresources and Nature Management, St. Vystavkova, 16, Kyiv, 03041, tel.: (050) 334-70-47, <https://orcid.org/0000-0001-5684-186X>

Yemtseva Halyna Fedorivna National University of Food Technologies, st. teacher, St. Volodymyrska, 68, Kyiv-33, 01601, tel.: (093) 715-73-51, <https://orcid.org/0000-0001-9375-0254>

Shpakovych Viktor Ivanovych postgraduate, National University of Food Technologies, St. Volodymyrska, 68, Kyiv-33, 01601, tel.: (093) 715-73-51, <https://orcid.org/0009-0007-4793-2808>

DOMESTIC EGG POULTRY FARMING: STATE, TRENDS AND PROBLEMS OF FUNCTIONING IN THE WAR TIME

Abstract. The last four World Food Security and Nutrition Reports (WSFS) have revealed a worrying trend. Since 2020, the share of the hunger has increased, reaching 9.15% of the world's population in 2023. For comparison, in 2019 this share was 8%, and in 2020 – 8.5%. It means that 152 million people more could have faced hunger in 2023 than in 2019. In addition, more than 3.1 billion people in the world (more than 40% of the world's population) cannot afford a healthy and balanced diet [1]. The basis of balanced nutrition of the population is, first of all, the level of consumption of meat and fish, which contain essential amino acids, have a high content of bio-absorbable mineral substances, vitamins that are almost completely absorbed by the human body. One of the valuable animal protein sources is an egg, one of the main physico-chemical parameters of which is the presence of animal protein in it, which is easily absorbed and therefore is a necessary component for the human body. Chicken eggs are one of the important food products, which is one of the basic components of the "consumer basket" - a set of food products, which is formed using the standards of the physiological needs in food products of the human body based on their chemical composition and energy value, and taking into account the recommendations of World Health Organization.

The article examines the current state of the domestic market of eggs and egg products, the state of supply and demand, the degree of market saturation, the level of its concentration, the price and the development of foreign economic activity. It has been established that the market is a complex organizational structure, the supply of which is formed by enterprises of various organizational and legal forms. The peculiarities of the researched market were examined due to the uniqueness of the product, its importance in the nutrition of the population, seasonal fluctuations, conditions and terms of implementation, the dependence of the level of demand on the level of the population's solvency, integration processes in the sphere of production, processing and sale, the state of foreign economic activity. The largest domestic companies that produce eggs and egg products, which control the situation and their market share, have been identified. The current state of export-import operations has been studied. The prospects for the development of the egg poultry industry and the possible directions for stabilizing the price on the domestic market of eggs are determined.

Keywords: chicken egg, egg products, food egg market, supply and demand, pricing problems, export, import

Постановка проблеми. За даними ООН на планеті існує дефіцит у забезпеченні населення планети білком, який оцінюється в 25-28 млн т на рік [2,3]. Ця проблема існує і в Україні.

З результатів дослідження випливає, що середньодобова поживність раціону пересічного українця має тенденцію до зменшення і складає близько 2650 ккал/люд/добу. Аналіз структури споживання харчових продуктів свідчить, що частка калорійності раціону пересічного українця на 71% забезпечується за рахунок споживання продукції рослинництва – 1919 ккал, та на 29% рахунок споживання продукції тваринництва – 787 ккал [4].

Джерелом повноцінних білків тваринного походження та основою збалансованого харчування населення є, передусім, молоко, м'ясо, риба, молюски і ракоподібні. Також до цінних джерел тваринних білків потрібно віднести яйце птиці, одним з основних фізико-хімічних параметрів яких є наявність в них тваринного білку, який легко засвоюється і тому, є необхідною складовою для організму людини.

Тому вирішення проблем забезпечення населення країни якісним продовольством в обсягах, що відповідають науково обґрунтованим нормам споживання, особливо яйцями курячими у шкаралупі, як соціально важливого і економічно доступного джерела споживанням тваринних білків для населення країни, є актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із дослідженням та розробкою теоретичних засад і напрямів ефективного розвитку м'ясного та яєчного птахівництва знайшло відображення у працях Н. Аверчевої, В. Бородая, В. Буряка, М. Вітковського, В. Власова, Н. Головіна, М. Дем'яненка, К. Карюкіна, Д. Кирилюка, Г. Колесникова, Ю. Лузана, Б. Мельника, Н. Прямухіна, І. Салькова, С. Сендецької, Ф. Ярошенко та багатьох інших.

Проте багато питань з вирішення проблем інтенсифікації та індустріалізації розвитку саме яєчного птахівництва, техніко-технологічного переозброєння підприємств підгалузі та стабілізації функціонування вітчизняного ринку яєць та яйцепродуктів, як соціально важливих продуктів харчування для населення залишаються актуальними і потребують подальших досліджень.

Мета статті – дослідити сучасний стан, особливості, проблеми і перспективи розвитку вітчизняного яєчного птахівництва у зв'язку із соціальною важливістю яєць курячих у шкаралупі для харчування населення країни.

Виклад основного матеріалу. У світі існує закономірність: чим більш високий рівень ВВП на душу населення в країні тим – більше споживання тваринних білків.

Результати проведених досліджень засвідчують, що світове виробництво яєць протягом багатьох років демонструвало стійку тенденцію до зростання. Так з 2008 р до 2018 р світове виробництво яєць зросло на 24% – з 61,7 млн т до 76,7 млн т, (1160 млрд яєць в рік при перерахунку на середню вагу одного яйця 57,75 г). Тобто темпи зростання обсягів світового виробництва яєць склали більше 2,0% на рік. Пік світового виробництва яєць припав на 2020 р і становив 1,65 трлн. штук. У 2021 р – 1,633 трлн. яєць [1,2].

Глобальний дефіцит яєць настав у 2022 р, коли у світі було вироблено 1,627 трлн. яєць. Це незначне зниження пов'язано з глобальною пандемією пташиного грипу. Так у США, під час боротьби з глобальним спалахом пташиного грипу були змушені протягом 2022 р знищити понад 40 млн курей. У птахівничому секторі ЄС також спостерігався серйозний спад виробництва. При цьому в деяких країнах ЄС, таких як Франція, Італія та Угорщина, виробництво скоротилося на 11%. Падіння світових обсягів виробництва яєць у 2022 р було б набагато більшим, якби не Китай, який зберіг стабільність в умовах світового спаду виробництва завдяки швидкому реагуванню та оперативним заходам, вжитих країною під час боротьби з пташиним грипом на ранніх стадіях епізоотії.

У 2022 р Азія забезпечила понад 64% світового виробництва яєць, а що до виробництва яєць на інших континентах, то у 2022 р ЄС забезпечував 11,8% світового виробництва яєць, Північна Америка – 7,4%, Південна Америка – 7,1%, Центральна Америка – 4,5% [1,2].

Китай був найбільшим у світі виробником яєць з часткою 37% їх світового виробництва. Далі йшли Індія - 7,4%, Індонезія - 7,03%, США - 6,76%.

Основними імпортерами яєць у світі у 2022 р були Німеччина - 325 346,09 т, Нідерланди - 252 148,51 т, Гонконг – 183895,89 т яєць. При цьому, значна частина імпорту яєць у європейські країни у 2022 р була пов'язана з війною в Україні. ЄС запровадив заходи вільної торгівлі, щоб підтримати Україну після російського вторгнення. Найбільшими імпортерами українських яєць були Латвія (36%), Польща (23%) і Нідерланди (18%). Німеччина не імпортує українські яйця [1,2].

Результати досліджень дозволяють зробити висновок, що у світі рівень споживання яєць (у середньому, споживання склало 161 яйце/люд/рік) суттєво відрізняється між країнами. Від високого фактичного споживання у Мексиці (368 яйце/люд/рік) та Японії (337 яєць/люд/рік) до нижчого за середнє споживання у Південній Африці (130 яєць /люд/рік).

Країни з великою чисельністю населення істотно відрізняються у споживанні яєць одна від одної: в Китаї споживають 255 яєць/люд/рік, а в Індії – 76 яєць/люд/рік.

Серед країн ЄС (середнє споживання склало 210 яєць/люд/рік) також існують відмінності. Так в Іспанії споживають 273 яйця/люд/рік, Данії – 248 яєць/люд/рік, Португалії – 146 яєць/люд/рік та Польщі – 145 яєць/люд/рік відповідно.

При цьому, потрібно відзначити, що світове яєчне виробництво, вже на сьогоднішній день набуло значних зрушень у застосуванні технологій переробки яєць і перейшло від виробництва яєць у шкаралупі до виробництва і вжитку готових яйцепродуктів. Так, країни ЄС у 2021 р вже переробили 20-25% від загального обсягу вироблених яєць, США – 30-35%, Японія – 35-40%.

Відповідно, зростання добробуту країн, що розвиваються (до яких відноситься і Україна), також призводить до зростання попиту на найбільш соціально та економічно доступне джерело тваринних білків - яйця.

Саме тому, яєчне птахівництво в Україні також стало одним із найбільш економічно привабливих видів агробізнесу, про що свідчить стійка динаміка зростання виробництва саме харчових курячих яєць в країні (табл.1). При цьому, виробництво яєць свійської птиці інших видів в Україні є незначним (близько 1% від загального обсягу вироблених в Україні яєць пташиних).

Таблиця 1.

Динаміка обсягів виробництва та споживання яєць в Україні за категоріями господарств [4,5,6]

	Обсяг виробництва яєць птиці свійської всіх видів господарствами усіх категорій, млн. шт. (100%)	Структура виробництва за категоріями господарств (у % до загального обсягу)		Річне споживання продукції на одну особу, шт (НОНС-290 шт)
		Сільгосп-підприємствами	господарствами населення	
1990	16 286,7	72,3	27,7	313
2000	8 808,6	33,8	66,2	179
2010	17 052,3	60,1	39,9	372
2015*	16 782,9	58,2	41,8	392
2021*	14 071,3	49,2	50,2	340
2022*	11 921,8	48,5	51,5	н/д
2022 до 2010,%	69,91	80,6	129,1	н/д

* - Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м.Севастополя, а також без урахування тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Результати досліджень свідчать, що до війни в країні спостерігалось стійке зростання обсягів виробництва курячих яєць. Так, в 2020 р було вироблено 16,167 млрд штук яєць, що у розрахунку на душу населення складає 387 яєць/люд/рік. У 2021 р виробництво яєць в Україні зменшилося на 13,0% порівняно із 2020 р, до 14,07 млрд штук. У тому числі сільгосп-підприємства одержали 6,98 млрд яєць (на 21,7% менше), господарства населення – 7,08 млрд (на 2,4% менше). У 2022 р виробництво яєць склало 11,92 млрд штук (на 15,43% менше проти 2021 р) [6].

Після початку повномасштабного вторгнення, в країні було втрачено низку потужностей з виробництва яєць, яка складає близько 20% обсягів вітчизняного виробництва у 2021 р. Основною причиною тому стала втрата потужностей низки великих виробників, які були зруйновані або опинилися в окупації через війну. Так припинили свою діяльність або значно скоротили виробництво такі підприємства як «Дмитрівська птахофабрика» на Донеччині та філія «Богодухівської птахофабрики» на Харківщині. Також, на території тимчасово окупованій Херсонській області залишився птахокомплекс «Чорнобаївський» (група компаній «Авангард»), який був одним з найбільших виробників яєць в Україні. Група компаній «Авангард» також втратила своє поголів'я курей та потужності й в інших областях.

З того часу виробники поступово відновлювали та нарощували поголів'я курей. Обсяги виробленої у цьому сегменті продукції у 2024 р повернулись на довоєнний рівень і промислове виробництво яєць досягло рівня середньомісячного виробництва у 2021 р.

Таблиця 2.

Динаміка чисельності поголів'я птиці в Україні за видами та виробництво м'яса птиці та яєць [5,6]

	1990	1995	2000	2010	2015*	2020*	2022*	2022 до 1990,%
Чисельність поголів'я птиці, млн. голів	246,1	149,8	123,7	191,15	212,7	220,48	180,4	73,37
кури	212,3	128,9	103,77	183,61	194,5	202,51	165,4	77,92
гуси	11,55	9,09	9,061	6,269	5,1	3,55	2,98	25,79
качки	17,22	8,62	8,071	10,77	11,0	11,37	8,85	51,39
індики	3,10	2,23	2,27	1,88	2,0	1,51	1,37	44,19
Середня річна несучість курей-несучок, шт.	214	171	213	280	282	278	206	96,26

* - Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м.Севастополя, а також без урахування тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Результати досліджень засвідчують, що станом на 01.01.2024 р чисельність птиці свійської в країні склала 180,2 млн голів, що на 5,5%, або на 11,1 млн голів, більше ніж за аналогічний період 2023 р. В першу чергу, позитивна динаміка у нарощуванні поголів'я птиці спостерігається у сільгосппідприємствах, де на 01.08.23 р було 107,4 млн голів, що на 15,2% більше, ніж у серпні 2022 р. Потрібно відзначити, що відновлення поголів'я почалось з літа 2022 р – середній приріст поголів'я становив приблизно 4% на місяць. Найбільший приріст поголів'я за останній рік було зафіксовано у Сумській – на 22% (5,1 млн голів), Хмельницькій – на 37,1% (8,8 млн), Київській – на 12,4% (23,5 млн голів) областях [9,10].

На сьогоднішній день, аграрні підприємства утримують більше 101,82 млн курей або 61,65% від їх загальної кількості в країні, в той же час качок лише 2,99%, гусей – 0,5%. Вирощування індиків на 57,08% зосереджено в середніх сільськогосподарських підприємствах, тоді як у 2001 р поголів'я індиків практично на 100% знаходилось в господарствах населення.

В умовах зростання цін та зниження реальних доходів населення країни, для багатьох верств населення курячі яйця стали хіба що не єдиним джерелом отримання тваринних білків. Саме тому, в Україні яйця курячі є харчовим продуктом тваринного походження який, як і всі харчові продукти, повинен відповідати високим вимогам з якості і безпеки, визначеним у відповідних законодавчих актах [7,8].

Харчові курячі яйця – стандартизовані яйця, одержані від курей і призначені для кінцевого споживання населенням, виготовлення яєчного порошку (меланжу) та інших яєчних продуктів, що використовуються в кондитерській та хлібопекарській промисловості. Поживна цінність курячих яєць (на 100 г яєчної маси) містить: до 13 г білка, до 11 г жиру, до 0,9 г вуглеводів, вітаміни А, В1 та В2, при цьому енергетична цінність продукту становить до 160 ккал [7].

Україна, на сьогодні, входить до групи світових лідерів виробників курячих яєць і у 2020 р у міжнародному рейтингу виробників яєць займала 11 місце з часткою близько 1,5% від

загального обсягів виробництва яєць у світі (у 1990 р – 2,3%). Проте у 2021 р виробництво яєць в Україні зменшилося до 14,07 млрд штук або на 13,0% у порівнянні із 2020 р. (табл.1). У тому числі сільгосп підприємства одержали 6,98 млрд яєць (на 21,7% менше), господарства населення – 7,08 млрд (на 2,4% менше).

У 2020 р. Україна експортувала 106,8 тис т яєць, що на 22% поступається показнику 2019 р (137,08 тис. т). У 2022 р – 27 тис т яєць у шкаралупі на \$42 млн та 5,1 тис т яєчних продуктів на \$23 млн. Експорт яєць у шкаралупі в тоннах за перші сім місяців 2023 р вже перевищував обсяги експорту усього 2022 р, але до показників 2017-2020 рр все ще досить далеко.

Яєчні продукти – це продукти переробки яєць курячих. Їх використовують для приготування харчових продуктів, адже за харчовою цінністю вони майже не поступаються свіжим яйцям, але порівняно з ними більш транспортабельні і стійкі при зберіганні. Вони класифікуються за такими видами: - рідкі яєчні продукти – охолоджені та заморожені меланж (суміш білків і жовтків), жовток, білок; - сухі яєчні продукти – меланж (порошок яєчний), жовток, білок, сухий омлет (суміш сухої яєчної маси з сухим пастеризованим молоком в рівних кількостях) [7].

Враховуючи сучасні тенденції розвитку виробництва та споживання на світовому ринку яйцепродуктів, а також потреби вітчизняної харчової промисловості, ринок яєчних продуктів (його можна розділити на ринок сухих яєчних продуктів та ринок рідких яєчних продуктів) став супутнім ринком яєць курячих у шкаралупі і стрімко розвивається. Так за останні 10 років їх виробництво збільшилось у 3,3 рази. Так у 2009- 2019 рр випуск сухих яєчних продуктів в Україні зріс з 3,6 тис до 11,9 тис т (пікові обсяги були зафіксовані в 2013– 2014 рр). Причому з початку, їх виробництво, в основному, було орієнтовано на зовнішній попит, оскільки культури споживання яйцепродуктів у внутрішнього споживача раніше практично не було. Потім сировинна база скоротилася через втрату птахофабрик у Криму й на сході країни, що призвело до скорочення виробництва яєчних продуктів. Однак, після відкриття для вітчизняної продукції ринку країн ЄС, для якого більшою мірою характерне споживання саме рідких яєчних продуктів, їх виробництво почало зростати у 2020 р до 13,5 тис т, та у 2021 р – 14,9 тис т [11].

Вивчення тенденцій світового ринку яєць дозволяє зробити висновок, що в наступні 10 років нішевим та активно зростаючим сегментом для України може стати ринок органічного м'яса та яєць курячих.

Органічні яйця, наприклад, надходять від курей, які живуть без кліток і мають доступ на вулицю, навіть якщо їх відкрита територія є лише невеликою загородою або закритим двором. Органічні яйця містять вищий рівень омега-3 жирних кислот, ніж неорганічні яйця. Ці жири, як відомо, запобігають хронічним захворюванням і зменшують запалення, одночасно сприяючи функціонуванню і росту кліток мозку. Омега-3 також відіграють важливу роль у забезпеченні здоров'я серця та допомагають знизити рівень холестерину. Тому ринок органічних яєць у 2020 р був найбільшим сегментом ринку органічного птахівництва. На нього припадало \$6877,6 млн або 54,8% від загального обсягу експорту органічного м'яса та яєць.

Результати проведеного дослідження засвідчують, що сновними виробниками яєць в Україні є дві порівняно однаково потужних групи виробників.

Перша група, це великі сільськогосподарські підприємства і ферми, частка яких у виробництві до війни складала близько 56% від загальної кількості вироблених яєць. Майже половина курей-несучок знаходяться у Київській, Хмельницькій областях. В цих регіонах продовжують працювати великі компанії-виробники. Проте з початком війни стан підприємств-лідерів дуже змінився, поголів'я курей-несучок скорочується, підприємства обмежують або призупиняють свою діяльність. Так частка сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств у загальному обсязі виробництва яєць в країні у 2022 р скоротилась на 6,56% і склала 49,44% [12].

Найбільшими «гравцями» на внутрішньому ринку яєць у 2020 р були: група компаній «Авангард» та представлений брендом «Квочка». Частка ГК «Авангард» на ринку первинної

реалізації яєць курячих у шкаралупі становила 14,63% – у 2016 р, 21,20% – у 2017 р та 20,51% – у 2018 р, 28,13% – у 2019 р, 39,93% – у 2020 р та 41,3% – у 2021 р). ГК «Авангард» у 2020 р був на 19 місці серед світових виробників-компаній і на 1 місці серед європейських компаній виробників яєць.

Група компаній Ovostar Union представлений брендом «Ясенсвіт». Частка ГК Ovostar Union на ринку первинної реалізації яєць курячих у шкаралупі становила 13,93% – у 2016 р, 12,39% – у 2017 р, 12,90% – у 2018 р, 11,13% – у 2019 р, 12,67% – у 2020 р та 12,1% – у 2021 р.

Група компаній «Інтер-Агросистеми». Частка ГК «Інтер-Агросистеми» на ринку первинної реалізації яєць курячих у шкаралупі становить 19,76% – у 2016 р, 19,73% – у 2017 р, 17,32% – у 2018 р, 12,49% – у 2019 р, 7,64% – у 2020 р та 8,3% – 2021р.

Сукупна частка Групи компаній Авангард, Групи компаній «Ovostar Union» та Групи компаній «Інтер-Агросистеми» на загальнодержавному ринку первинної реалізації яєць курячих у шкаралупі за підсумками 2016 р становила 48,32% , у 2017 році – 53,32%, у 2018 р – 50,73% , у 2019 р – 51,75% , у 2020 р – 60,24% та у 2021 р – 61,7%. Частки інших суб'єктів господарювання на внутрішньому ринку яєць були незначними [12]. З цього можна зробити висновок про те, що вітчизняний ринок яєць та яйцепродуктів є олігополістичним.

Друга група виробників – приватні господарства населення. Їх частка на ринку у 2022 р складала 50,56% від загального обсягу виробництва яєць в країні.

За результатами дослідження можна зробити висновки, що експорт українських яєць у 2018 р зріс на 20% (майже на 18 тис т) у порівнянні з 2017 р, сягнувши позначки у 107,8 тис т. У 2020 р країна експортувала 106,8 тис т яєць, що на 22% поступається показнику 2019 р (137,08 тис т).

Основними експортерами яєць у 2020 р були: Групи компаній Авангард, (46,7%), Групи компаній «Ovostar Union» (20,73%) та Групи компаній «Інтер-Агросистеми» (19,34%) частка яких в експорті яєць складає 86,77%.

Основними імпортерами українських яєць у 2020 р були: ОАЕ – 36,57 тис т на \$29,81 млн; Саудівська Аравія – 20,19 тис т на \$22,48 млн; Латвія – 10,74 тис т на \$11,11 млн; Ліберія – 6,71 тис т на \$5,52 млн; Катар – 5,17 тис т на \$4,32 млн.

Найбільшими країнами-імпортерами українських курячих яєць у 2021 р були Саудівська Аравія (24,9% від обсягів вітчизняного експорту), ЄС (23,1%), Об'єднані Арабські Емірати (9%) [13].

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок, що основними факторами, які визначають стан справ на вітчизняному ринку популярного, у широких верств населення, білкового продукту є:

По-перше – сезонність. Одним із найбільш істотних ризиків суб'єктів господарювання, що є виробниками яєць курячих, є нестабільність попиту на яйце залежно від сезону. Споживчий попит збільшується в період із жовтня по травень, у результаті чого зростає ціна. Тому і основне виробництво яєць курячих на підприємствах припадає на жовтень – травень.

У літній період попит значно знижується, ціна на яйця досягає мінімальних значень. Обмежений термін зберігання яйця призводить до істотного зниження ціни реалізації в період із червня по вересень, а також до зростання виробничих витрат.

Крім цього, у березні – червні значно зростає виробництво яєць у домогосподарствах населення. Однак затрати у приватному секторі значно вищі, що позначається на ціні продукції.

По-друге – економічні проблеми. Через війну зросла вартість виробництва, тому підприємствам довелося позапланово позбуватися поголів'я курей-несучок. Також частково зупинилася інкубація яєць для отримання курчат. Зниження внутрішнього попиту не забезпечує можливостей для підвищення відпускних цін на тлі значного здорожчання енергоресурсів та зростання витрат по інших статтях собівартості виробництва продукції. Внутрішній ринок продукції птахівництва стає все більш профіцитним. Як наслідок, відбувається зменшення виробництва яєць, яке є збитковим або малоприбутковим в останні роки.

По-третє – зростання витрат на виробництво. Посуха та спека у 2024 р призвели до втрати 15-30% врожаю зернових та олійних культур. Відповідно, ціни на зерно на внутріш-

ньому ринку зросли, а саме вони формують вартість комбікорму, на яку припадають 65-70% собівартості яйця.

По-четверте – зростання логістичних витрат. Зміна логістичних маршрутів, здорожчання паливно-мастильних матеріалів, збільшення питомої ваги автотранспорту у перевезеннях збільшило логістичні витрати.

За прогнозами експертів ФАО, до 2035 р споживання яєць в світі збільшиться на 50% - 65%. Тобто виробникам яєць варто дбати насамперед про переоснащення матеріально-технічної бази, впровадження новітніх технологій для нарощування у перспективі обсягів виробництва.

Висновки. З вищенаведеного, можна зробити висновок, що основними складовими, що впливають на результати діяльності вітчизняного яєчного птахівництва є:

- прямі і загальні втрати від воєнних дій та руйнування інфраструктури виробництва, перероблення та зберігання сільськогосподарської продукції та харчових продуктів;
- порушення традиційних логістичних каналів та здорожчання логістики;
- зростання тарифів і цін на всі види енергоресурсів, корми та кормові добавки, вітаміни і мікроелементи, витрат на оплату праці тощо;
- дефіцит трудових ресурсів у виробництві по всіх фазах технологічного ланцюжку у зв'язку з міграцією та мобілізацією;
- екологічні виклики.

Щоб збільшити свій експортний потенціал, вітчизняним товаровиробникам потрібно забезпечити високу якість та безпечність продукції, розширити її асортимент за рахунок виробництва продуктів переробки яєць і підвищити його ефективність.

Вітчизняне яєчне птахівництво є однією з найперспективніших підгалузей тваринництва, яка може відчутно зміцнити продовольчу безпеку країни та посилити її експортний потенціал завдяки:

- інвестуванню у розвиток сучасних технологій виробництва птахівничої продукції та впровадження промислових інтенсивних методів відгодівлі птиці;
- зосередженню більшості виробництва товарної продукції у рамках великих вертикальних агрохолдингів;
- сприянню розвитку виробництва кормів в Україні;
- удосконаленню нормативно-правової бази.

За умови активізації фінансування у розвиток та будівництво виробничих об'єктів з високим рівнем ефективності український виробник зможе задовольнити зростаючий попит на яйця та яйцепродукти як на власному, так і на зовнішньому ринку.

Література:

1. Стан Продовольчої безпеки та харчування в світі у 2024 р. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/ffb79f08-bf03-404a-9ad3-f8ef9c3c9e6b/content/cd1254en.html#gsc.tab=0>
2. FAO. 2024. Food Outlook – Biannual report on global food markets. Food Outlook, June 2024. Rome. URL: <https://doi.org/10.4060/cd1158en>
3. Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.un.org/ua/events-and-news>
4. Статистичний збірник «Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2022 р» URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Статистичний збірник «Тваринництво України. 2022»: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf,
6. Статистичний збірник «Сільське господарство України. 2022»: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf
7. «Яйця курячі харчові. Технічні умови». ДСТУ 5028:2008 Надано чинності наказом Держспоживстандарту України № 192 від 12.06. 2008 р. URL: https://dnaop.com/html/33861/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_5028_2008
8. «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» Закон України 771/97-ВР від 23.12.1997 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahramnyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta>

10. Наша країна зберігає провідні позиції на глобальному ринку м'яса птиці та яєць. URL: <https://uaexport.org/2024/07/23/nasha-krayina-zberigaye-providni-pozitsiyi-na-globalnomu-rinku-m-yasa-ptitsi>

11. Виробництво яєць в Україні почало відновлюватись. URL: <https://agronews.ua/node/152186/>

12. Звіт АМКУ про результати дослідження загальнодержавного ринку яєць курячих у шкаралупі 2016 – 2020 рр URL: <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/641/9c5/8ae/6419c58ae5de6036512308.pdf>

13. ФАО, МФСР, ЮНІСЕФ, ВПП та ВООЗ. 2022. Стан харчової безпеки та харчування у світі. Переорієнтація продовольчої та аграрної політики на доступність здорового харчування. Звіт. Рим. URL: <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc0639en>

14. У 2023 р частка країн ЄС у вітчизняному експорті м'яса та яєць збільшилася до 46 %. URL: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/3759-2023-roku-chastka-krayin-yes-u-vitchyznyanomou-eksporti-myasa-zbilshylasya-do-46-mykola-puhachov.html>

References:

1. Stan Prodovol'cha bezpeka ta kharchuvannya u sviti u 2024 rotsi. [State of food security and nutrition in the world in 2024]. *openknowledge.fao.org*. Retrieved from <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/ffb79f08-bf03-404a-9ad3-f8ef9c3c9e6b/content/cd1254en.html#gsc.tab=0> [in Ukrainian].

2. FAO. 2024. Prodovol'chyyu prohnosz - Dvorchynnyy zvit pro Vsesvitniy kharchovyy marsh. Food Outlook. [FAO. 2024. Food Outlook – Biannual report on global food markets. Food Outlook. Rome]. (2024, June). *doi.org*. Retrieved from <https://doi.org/10.4060/cd1158en> [in Ukrainian].

3. Ofitsiynyy sayt OON. [Official website of the UN]. *un.org/ua/events-and-news*. Retrieved from <https://www.un.org/ua/events-and-news>. [in Ukrainian].

4. Statystychnyy zbirnyk «Balansy ta spozhyvannya osnovnykh produktiv kharchuvannya naselennyam Ukrayiny» [Statistical Yearbook "Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine] (2022). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

5. Statystychnyy zbirnyk «Tvarynnytstvo Ukrayiny»: [Statistical Yearbook "Livestock of Ukraine."]. (2022) *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf, [in Ukrainian].

6. Statystychnyy zbirnyk «Sil's'ke hospodarstvo Ukrayiny.»: [Statistical Yearbook "Agriculture of Ukraine"] (2022). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf [in Ukrainian].

7. Yaitsya kuryachi kharchovi. Tekhnichni umovy. [Chicken eggs are edible. Technical conditions]. (2008). *DSTU 5028:2008 from 12th June 2008*. Retrieved from https://dnaop.com/html/33861/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_5028_2008, [in Ukrainian].

8. «Pro osnovni pryntsyty ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv» Zakon Ukrayiny 771/97-VR vid 23.12.1997 ["On the basic principles and requirements for the safety and quality of food products" Law of Ukraine 771/97- VR from 23th December 1997]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>, [in Ukrainian].

9. Ahrarnyy sektor Ukrayiny u 2023 rotsi: skladovi stiykosti, problemy ta perspektyvni zavdannya. [The agricultural sector of Ukraine in 2023: components of sustainability, problems and promising tasks]. *niss.gov.ua*. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahramyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta>. [in Ukrainian].

10. Nasha krayina zberihaye providni pozytsiyi na hlobal'nomu rynku m'yasa ptytsi. [Our country maintains a leading position in the global poultry meat market]. *uaexport.org*. Retrieved from <https://uaexport.org/2024/07/23/nasha-krayina-zberigaye-providni-pozitsiyi-na-globalnomu-rinku-m-yasa-ptitsi> [in Ukrainian].

11. Vyrobnnytstvo yayets' v Ukrayini pochalo vidnovlyuvatys'. [Egg production in Ukraine began to recover]. *agronews.ua*. Retrieved from <https://agronews.ua/node/152186/> [in Ukrainian].

12. Zvit АМКУ про резул'таты doslidzhennya zahal'nodержавного ринку yayets' kuryachykh u shkaralupi 2016 – 2020 rr. [AMCU report on the results of the study of the nationwide market of chicken eggs in the shell 2016-2020]. *amcu.gov.ua*. Retrieved from <https://storage/app/uploads/public/641/9c5/8ae/6419c58ae5de6036512308.pdf>. [in Ukrainian].

13. FAO, MFSR, YUNISEF, VPP ta VOOZ. 2022. Stan kharchovoyi bezpeky ta kharchuvannya u sviti Pereoriyentatsiya prodovol'choyi ta ahrarnoyi polityky na dostupnist' zdorovoho kharchuvannya. zvit. [FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. 2022. State of food safety and nutrition in the world. Reorientation of food and agricultural policy to make healthy nutrition more accessible. Report. Rome]. (2022.). *fao.org*. Retrieved from <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc0639en> [in Ukrainian].

14. U 2023 rotsi chastka krayin YES u vitchyznyanomou eksporti m'yasa zbil'shylasya do 46%. [In 2023, the share of EU countries in domestic meat exports increased to 46%]. *iae.org.ua*. Retrieved from <https://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/3759-2023-roku-chastka-krayin-yes-u-vitchyznyanomou-eksporti-myasa-zbilshylasya-do-46-mykola-puhachov.html> [in Ukrainian].